

بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی در سکونتگاه‌های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد

علی حیدری *

تاریخ دریافت مقاله:

1390/05/22

تاریخ پذیرش مقاله:

1390/07/06

چکیده

اگر چه داشتن زندگی مطلوب و با کیفیت همواره آرزوی بشر بوده و هست و هزاران سال است که این موضوع ذهن فلاسفه، محققان و دانشمندان را به خود جلب کرده است اما پس از رشد اقتصادی دهه 1960 میلادی مفهوم کیفیت زندگی، گسترش یافت. مفهوم کیفیت زندگی به طور هم زمان در حوزه‌های مختلف علوم نیز گسترش یافته است. به این ترتیب در انتهای قرن بیستم مفهوم کیفیت زندگی یکی از موضوعات اساسی مورد علاقه پژوهشگران علوم مختلف همچون شهرسازی، جغرافیا، اقتصاد، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی بوده است. اندازه‌گیری کیفیت زندگی می‌تواند برای ارزیابی سیاست‌های گذشته و همچنین پایه‌گذاری استراتژی‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای در آینده مورد استفاده قرار گیرد.

بخش قابل توجهی از مطالعات انجام شده در مورد کیفیت زندگی به نواحی شهری اختصاص دارد اما از چند سده اخیر و با رشد پرشتاب صنعت و فناوری در جهان، عقب‌ماندگی مناطق روستایی بیشتر عیان گردیده است به طوری که فقر روستایی تقریباً 63 درصد از کل فقر جهانی را شامل می‌شود. با وجود این که در ایران فقر مطلق کاهش یافته اما فقر نسبی به خصوص در مناطق روستایی افزایش یافته است. این مقاله با هدف بررسی شاخص‌های کیفیت زندگی سکونتگاه‌های روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد و مقایسه آن با جوامع شهری استان مذکور و همچنین آمار متوسط نقاط روستایی کل کشور بر اساس داده‌های سرشماری سال 1385 تدوین شده است. مقاله حاضر شاخص‌های عینی کیفیت زندگی را بررسی می‌کند. روش تحقیق کتابخانه‌ای، اسنادی و تحلیل محتوای منابع موجود بوده است و یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که هنوز هم تفاوت‌های معناداری بین کیفیت زندگی نقاط روستایی و شهری وجود دارد و شرایط به نفع جوامع شهری می‌باشد. همچنین با وجود اقدامات فراوانی که برای توسعه روستایی در مناطق مختلف صورت گرفته، هنوز تفاوت‌های محسوسی بین کیفیت زندگی مناطق روستایی و شهری مشاهده می‌شود.

واژگان کلیدی: کیفیت زندگی، روستا، توسعه، استان کهگیلویه و بویراحمد.

* استادیار دانشگاه یاسوج دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری. Ali.urban@yahoo.com

مقدمه

داشتن کیفیت زندگی مطلوب همواره آرزوی بشر بوده و هست. در ابتدا این آرزو به بهبود وضعیت‌های ظاهری افراد از قبیل میزان درآمد، تحصیلات، سلامتی جسمی و مسکن محدود بود ولی اکنون به طیف‌های وسیعی از جمله متغیرهای کیفی و ذهنی توجه می‌شود (مختاری و نظری، 1389: 9). گستره مربوط به کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه امروز وسیع نبوده است. در واقع مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب می‌باشد که از چندین متغیر متأثر می‌گردد. تغییر در سطح درآمد مردم، شرایط زندگی، وضع سلامت، محیط، فشار روحی روانی، فراغت، شادمانی خانوادگی، روابط اجتماعی و چندین متغیر دیگر نظیر آن به شکل مرکب کیفیت زندگی و تغییرات آن را تعیین می‌کند (جاجرمی و کلته، 1385: 5 و 6). کیفیت زندگی در مناطق روستایی به عوامل زیادی از جمله اشتغال، درآمد مناسب، دسترسی به خدماتی مانند آموزش و بهداشت، سلامت، محیط طبیعی، امنیت و انجمن‌های قوی وابسته است. هرچند، کیفیت زندگی مردم در مکان‌های شهری نیز بدین عوامل وابسته است اما چالش‌های مربوط به رفاه و زندگی بهتر در این گونه نواحی با مناطق روستایی بسیار تفاوت دارد. به طوری که که عواملی مانند مقیاس کوچک و تراکم کم سکونت‌گاههای روستایی، کاهش اشتغال و درآمد در بخش کشاورزی، فاصله زیاد و انزوای جغرافیایی آن‌ها، راههای ارتباطی و شبکه حمل و نقل نامناسب و ناکارآمد، اجرای سیاست‌های لازم برای بهبود کیفیت زندگی روستایی را پیچیده‌تر کرده است (رضوانی و منصوریان، 1387: 2-4). بانک جهانی گزارش می‌دهد که 1/4 میلیارد نفر در دنیا دارای درآمد کمتر از 1/25 دلار در روز می‌باشند و در فقر مطلق به سر می‌برند. (www.world bank.org)

اگرچه در برنامه‌های توسعه قبل از انقلاب نیز به گونه‌هایی مختلف هر چند ناچیز به کیفیت زندگی توجه شد، اما پس از پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی است که با تشکیل نهادهایی چون بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جهاد سازندگی، مراکز خدمات روستایی و عشایری، شوراهای اسلامی، کمیته امداد امام خمینی (ره)، هیئت‌های هفت نفره واگذاری زمین، مشاع‌های روستایی، خانه همیار و طرح شهید رجایی تلاش گردید که به بهزیستی و بهبود وضعیت اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی روستائیان کمک گردد (ازکیا و غفاری، 1388: 112-118) و کیفیت زندگی در نواحی روستایی افزایش یابد. استان کهگیلویه و بویراحمد به‌عنوان کوچک‌ترین استان کشور دارای 634299 نفر جمعیت می‌باشد که 52 درصد آن در نقاط روستایی ساکن هستند و مطالعه کیفیت زندگی در استان مذکور به‌منظور برنامه‌ریزی برای افزایش مطلوب خدمات رسانی به روستائیان و جلوگیری از مهاجرت روستایی و توسعه روستایی پایدار کاملاً ضروری می‌باشد.

پیشینه تحقیق

اگر چه داشتن کیفیت زندگی مطلوب همواره آرزوی بشر بوده و هست و هزاران سال است که این موضوع ذهن فلاسفه، محققان و دانشمندان را به خود جلب کرده است اما پس از رشد اقتصادی دهه 1960 میلادی مورد گسترش قرار گرفت. توجه به عناوینی چون فقر، بهداشت، گرسنگی، آلودگی محیط زیست و سهم هریک به‌عنوان شرایط متغیر فضایی در کیفیت عمومی زندگی مردم تا آن زمان مورد غفلت واقع شده بود (جاجرمی و کلته، 1385: 8). در این خصوص در سالهای اخیر مطالعات زیادی انجام شده که به‌منظور جلوگیری از طولانی شدن بحث به برخی از جدیدترین آن‌ها اشاره می‌شود.

ربانی خوراسگانی و کیان پور (1386) کیفیت زندگی در شهر اصفهان را بررسی نمودند و متوجه شدند در شهر یادشده کیفیت زندگی با جنس و سن افراد رابطه نداشته اما با وضعیت تاهل ارتباط دارد.

محمد عمرانی و همکاران (1388) تحت پژوهشی با عنوان "عوامل های تعیین کننده فقر و تغییرات رفاهی خانوارهای روستایی منطقه سیستان" به بررسی کیفیت زندگی طی دوره 1383-1376 پرداخته‌اند. براساس یافته‌ها مشخص شد، سن سرپرست خانوار، ترکیب سنی فرزندان و همچنین بعد خانوار از مهم‌ترین عامل‌های تعیین کننده فقر در مناطق روستایی شهرستان زابل است. نوغانی و همکاران (1388) کیفیت زندگی در شهر مشهد را بررسی کرده‌اند و نتایج نشان داد سرمایه اجتماعی و درآمد در متغیر کیفیت زندگی تأثیر دارند.

رضوانی و همکاران (1388)، در تحقیقی با عنوان "توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری، مطالعه موردی: شهر نورآباد در استان لرستان" به مطالعه موضوع پرداخته‌اند و نتایج به دست آمده نشان داد که در مجموع همبستگی بین ابعاد عینی و ذهنی کیفیت زندگی بالا نمی باشد.

شمس علی زاده و همکاران (1389) کیفیت زندگی در جمعیت 15 تا 64 سال استان کردستان را مطالعه کرده و نتایج نشان داد در استان مذکور مردان دارای کیفیت زندگی بهتری نسبت به زنان هستند.

حاجی نژاد و همکاران (1389) به بررسی عوامل مؤثر بر رضایت شهروندان از کیفیت محیط زندگی در بافت قدیم و جدید شیراز پرداختند و نتایج نشان داد میزان رضایت هردو گروه کمتر از حد متوسط می باشد.

با بررسی‌های انجام شده مشخص شد که عموم مطالعات انجام شده متوجه نقاط شهری بوده و کمتر به روستاها توجه شده و همچنین تحقیق و پژوهشی که

آلنگین¹ و همکاران (2001) با استفاده از شاخص‌های عینی، جنبه‌های مختلف کیفیت زندگی در شهرستان بول را اولویت بندی نمودند.

لی² (2008) با استفاده از شاخص‌های ذهنی به بررسی کیفیت زندگی ساکنان شهر تاپیه در تایوان پرداخت. نتایج نشان داد که سن، تحصیلات، درآمد، وضعیت تاهل و محل سکونت بر رضایت مندی فرد تأثیر گذار هستند.

ایوو³ و همکاران (2009) به تحقیقی با عنوان "کیفیت زندگی در مناطق روستایی کرواسی: برای ماندن یا ترک آن" پرداخته‌اند. حجم نمونه 914 نفر واقع در گروه سنی 45-24 سال مناطق روستایی را شامل می شود. نتایج نشان داد که فقدان فرصت‌های شغلی، محدودیت انتخاب حرفه، امکانات و درآمد پایین، همچنین خدمات اجتماعی و بهداشتی و درمانی ضعیف در روستاها باعث کاهش رضایت زندگی شده بود.

لیو⁴ و همکاران (2009) طی پژوهشی با عنوان "آیا سبک زندگی سنتی روستایی مانعی برای ارزیابی کیفیت زندگی است؟" موضوع کیفیت زندگی در نواحی روستایی چین را مورد مطالعه قرار داده‌اند.

ماجدی و لهسایی زاده نیز در سال 1385 در تحقیقی با عنوان "بررسی رابطه متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی در روستاهای استان فارس" به بررسی موضوع کیفیت زندگی پرداخته‌اند. نتایج تحقیق مشخص کرد که سطح بالای سرمایه اجتماعی به سطح بالای رضایت از کیفیت زندگی می انجامد. همچنین سرمایه اجتماعی متغیر پیش‌بینی کننده بهتری نسبت به متغیرهای جمعیتی به شمار می رود.

جاجرمی و کلتی (1385) نابرابری‌های موجود در کیفیت زندگی نواحی مختلف شهر گنبد قابوس را مطالعه کردند.

اختصاصاً موضوع کیفیت زندگی در استان کهگیلویه و بویر احمد را مورد مطالعه قرار داده باشد صورت نگرفته است، اما برخی مطالعات جانبی مرتبط با موضوع در استان یاد شده وجود دارد. زیاری (1379) شاخص‌های فرهنگی استان‌های کشور را بر اساس آمار سال 1375 بررسی نموده و از خلال مطالعه انجام شده می‌توان دریافت که شاخص‌های مذکور در نقاط روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد مطلوب نبوده است.

بر اساس سایر تحقیقات، استان کهگیلویه و بویر احمد در نواحی محروم کشور قرار می‌گیرد (فرجی ملائی و همکاران 1389) و همچنین از سطح پایین سرمایه اجتماعی برخوردار است (سعادت، 1385) و به لحاظ درجه توسعه یافتگی نیز وضعیت مناسبی ندارد (حسینی، 1380).

نتیجه آن که همه تحقیقات صورت گرفته (چه در داخل و چه در خارج) به نوعی نشان دهنده سطح پایین‌تر کیفیت زندگی و سطح پایین توسعه در نواحی روستایی نسبت به مناطق شهری است.

شرح و بیان مسئله

فلاسفه و شاعران و رهبران دینی و انقلابی، بیش از هزاران سال است که بینش خود را در مورد چگونگی دستیابی به زندگی خوب ارائه کرده‌اند.

(Andrews, 1974:280).

اما برای نخستین بار پیژو در سال 1920 در کتاب "اقتصاد و رفاه" واژه کیفیت زندگی را به صورت تخصصی به کار برد (مختاری و نظری، 1389: 22). همچنین در سال 1955، با تأسیس انجمن بین‌المللی برای مطالعه درباره کیفیت زندگی، سنجش این مفهوم به صورت نهادینه درآمد (veenhoven, 2007:1).

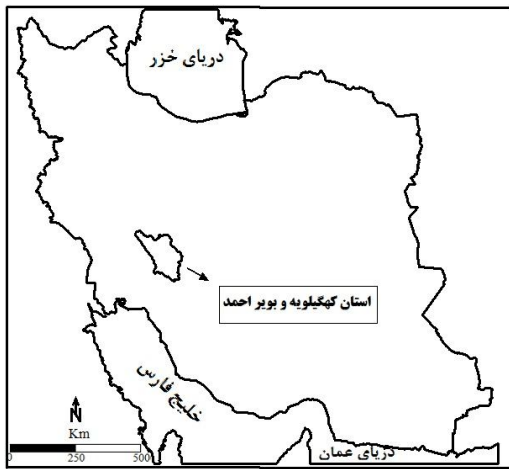
کیفیت زندگی مدرن مشخصه جامعه معاصر است (Michael, 2003:19) و قرن پیشین شاهد تغییرات چشمگیری در مورد دیدگاه آدمی نسبت به زندگی بوده است، به گونه‌ای که تنها حفظ زندگی به شکل معمول، مطلوب تلقی نمی‌شود، بلکه ارتقای کیفیت زندگی در زمینه‌های متعدد، تلاش اساسی جوامع تلقی می‌شود (نائینیان و همکاران، 1384: 47).

کیفیت زندگی موضوعی چند رشته‌ای و چند شاخه‌ای است، از این رو مفهومی چند بعدی است و جنبه‌های مختلفی را در بر می‌گیرد (لطفی، 1388: 67) و بسیاری اعتقاد دارند مفهوم آن نسبی است و از مکان، زمان، ارزشهای اجتماعی و فردی تأثیر می‌پذیرد.

اگرچه تعابیر و تفاسیر گوناگون و متعددی را برای کیفیت زندگی می‌توان سراغ گرفت اما تعریف قابل قبول جهانی برای این مفهوم صورت نگرفته است. از نظر برخی کیفیت زندگی عنوانی جدید برای مفهوم قدیمی بهزیستی مادی و روانی مردم می‌باشد. برای برخی دیگر اصطلاح کیفیت زندگی به‌طور کلی به وضعیت محیطی که مردم در آن زندگی می‌کنند (مثل آلودگی و کیفیت مسکن) و همچنین به برخی صفات و ویژگی‌های خود مردم (مثل سلامت و میزان تحصیلات) اشاره می‌کند. بهزیستی و یا عدم بهزیستی مردم و محیط زندگی آن‌ها نیز از تعابیری است که برای مفهوم کیفیت زندگی به کار می‌رود (رضوانی و همکاران، 1389: 93) به‌طور کلی با توجه به تحقیقاتی که در زمینه کیفیت زندگی انجام شده دو رویکرد عمده و مجزا در کشورهای مختلف جهان به وجود آمده است. یکی رویکرد اسکاندیناوی که در اکثر کشورهای اروپایی طرفدار دارد و بر شرایط عینی زندگی و شاخص‌های مرتبط با آن تأکید شده است و کیفیت زندگی افراد در گرو ارضای نیازهای اساسی زندگی (همچون درآمد، اشتغال، مسکن، تحصیلات و...)

16 هزار و 249 کیلومتر مربع، سرزمینی نسبتاً مرتفع و کوهستانی است. جمعیت استان بر پایه سرشماری سال 1385 برابر با 634,299 نفر بوده که 52 درصد آن در روستاها و 47/64 درصد در شهرها سکونت دارند. این استان دارای هفت شهرستان به اسامی بویراحمد، گچساران، کهگیلویه، دنا، بهمئی، چرام و باشت می باشد و به 16 بخش تقسیم شده است که شامل 16 شهر و بیش از 1795 آبادی دارای سکنه می گردد. استان کهگیلویه و بویراحمد با پنج استان همسایه است: از شرق با استان اصفهان و فارس، از جنوب با استان بوشهر، از غرب با خوزستان و از شمال با چهارمحال و بختیاری (www.wikipedia.org).

"ت 1" موقعیت استان کهگیلویه و بویراحمد در کشور.

مقایسه شاخص های کیفیت زندگی در نواحی روستایی و شهری استان کهگیلویه و بویراحمد و روستایی کل کشور

جمعیت و بعد خانوار

امروزه یکی از ویژگی های کشورهای و مناطق صنعتی بالاتر بودن نرخ جمعیت شهری نسبت به جمعیت

می باشد و رویکرد دیگر رویکرد آمریکایی است که بیشتر به تجارب ذهنی و انتظارات شخصی افراد از زندگیشان (همانند رضایت از شغل، رضایت از خانواده، احساس شادمانی و...) تأکید کرده و رضایت مندی و خوشبختی را به عنوان معرف های اصلی در نظر می گیرند. اگرچه شاخص های ذهنی در نوع خود مهم می باشند، اما با توجه به این که توقع و انتظارات افراد بایکدیگر متفاوت می باشد و سنجش آن ها به طور دقیق امکان پذیر نمی باشد و استفاده از شاخص های ذهنی، تفاوت زندگی افراد و جوامع و مکان های مختلف را به وضوح نشان نمی دهد، بسیاری از محققان استفاده از شاخص های عینی را که با استفاده از آن ها امکان مقایسه نواحی مختلف و برنامه ریزی برای آینده وجود دارد، ترجیح می دهند.

با وجود این که هنوز بالغ بر 30 درصد جمعیت ایران در روستاها زندگی می کنند اما اندک مطالعات انجام شده در زمینه کیفیت زندگی اغلب بر سکونتگاهی شهری متمرکز شده است. همچنین در زمینه مقایسه کیفیت زندگی بین جوامع شهری و روستایی مخصوصاً در استان کهگیلویه و بویر احمد نیز کار چندان مهمی صورت پذیرفته است. براین اساس این پژوهش با استفاده از برخی از مهم ترین شاخص های عینی کیفیت زندگی تدوین شده و سؤالات اصلی آن به شرح زیر می باشد:

- بین شاخص های کیفیت زندگی در نواحی شهری و روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد چه تفاوت هایی وجود دارد؟

- بین شاخص های کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد و متوسط نقاط روستایی کشور چه تفاوت هایی وجود دارد؟

معرفی کوتاه استان کهگیلویه و بویراحمد

استان کهگیلویه و بویراحمد در جنوب غربی کشور واقع شده و مرکز آن شهر یاسوج است و با مساحتی حدود

روستایی و رشد جمعیت شهرنشین می باشد. اما در کشورهای در حال توسعه بالا بودن نرخ جمعیت روستایی نسبت به نواحی شهری محسوس می باشد. تصویر شماره 2 نشان دهنده سیمای جمعیت استان کهگیلویه و بویراحمد می باشد و نشان می دهد در حالی که در سال 1385 کمتر از 32 درصد جمعیت کل کشور در نقاط روستایی ساکن بوده اند اما در استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت جمعیت روستا نشین (52 درصد) بر جمعیت شهر نشین (47 درصد) برتری دارد و بخش اعظم جمعیت استان روستایی می باشند.

زندگی را تحت تأثیر خود قرار دهد. به طوری که تحقیق حداد و احمد (2002) در مصر نشان داد که شمار اعضای خانوار بر فقر خانوارها تأثیر گذار است (به نقل از عمرانی و همکاران، 1388: 23). بررسی ها نشان می دهند متوسط بعد خانوار در روستاهای استان کهگیلویه و بویر احمد 5/02 نفر می باشد که نسبت به نواحی شهری این استان (4/96 نفر) و متوسط بعد خانوار نقاط روستایی کشور (4/36 نفر) بیشتر می باشد که دلیل آن توجه کمتر به سیاستهای تنظیم خانواده و بالا بودن میزان مولید می باشد.

"ت2" جمعیت و خانوار استان کهگیلویه و بویر احمد در سال 1385.

شرح	جمعیت	درصد
استان	634299	(100)
شهری	302192	(47/64%)
روستایی	329849	(52%)
غیره ساکن	2258	(34/%)

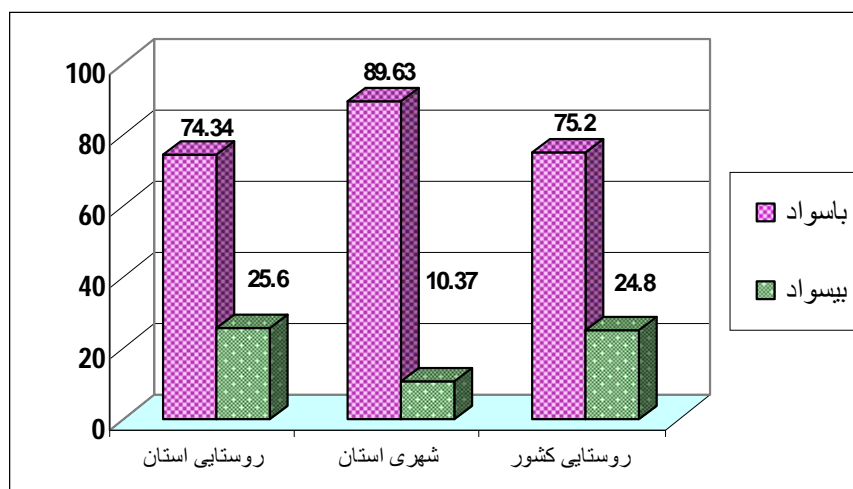
ماخذ: www.ostan_kb.ir

متوسط بعد خانوار هم یکی از شاخص های مهم تأثیر گذار بر کیفیت زندگی است و منظور از آن تعداد اعضای یک خانوار است که از تقسیم جمعیت بر تعداد خانوار به دست می آید و نشان دهنده تراکم افرادی است که در یک خانوار زندگی می کنند. هر چه بر این تراکم افزوده شود احتمال می رود به طور مستقیم و غیر مستقیم کیفیت

آموزش و تحصیلات

با توجه به پیچیده شدن زندگی و در هم آمیخته شدن نیازهای انسانی و رشد روز افزون تکنولوژی جهت افزایش مهارت های زندگی، آموزش در هر سنی و هر جنسی و در هر حالی لازم است. امروزه نقش و اهمیت سواد و تأثیر آن بر روی کیفیت و سطح زندگی بر هیچ کسی پوشیده نیست، به طوری که بسیاری اعتقاد دارند که افراد بی سواد کیفیت زندگی پایین تری دارند (شمس عزیزاده و همکاران، 1389: 448). منظور از با سواد یعنی کسانی که می توانند به فارسی یا هر زبان دیگری متن ساده ای را بخوانند و بنویسند، خواه مدرک رسمی داشته باشند یا نداشته باشند (مرکز آمار ایران، 1385: 10). آمارهای مندرج در تصویر شماره 3 نشان می دهند که نرخ باسوادی جمعیت روستایی بالای 6 سال استان کهگیلویه و بویر احمد (74/34 درصد) نسبت به نواحی شهری استان مذکور (89/63 درصد) و همچنین با فاصله نسبتاً کمی از متوسط روستایی کشور (75/20 درصد)، در سطح پایین تری قرار دارد و نشان دهنده محرومیت فرهنگی و دسترسی کمتر به امکانات آموزشی در نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد می باشد.

"ت 3" نرخ سواد و آموزش در جمعیت 6 سال و بالاتر در سال 1385.

ترسیم از نگارنده براساس www.sci.org.ir

اشتغال و بیکاری

باتوجه به این که معضل بیکاری برای فرد بیکار به طوری است که هم بر حالات روانی او و هم بر اقتصاد زندگی به شدت تأثیر گذار است و بسیاری اعتقاد دارند که افراد شاغل کیفیت زندگی بالاتری نسبت به افراد بیکار دارند (به نقل از شمس علی زاده و همکاران، 1389، 455) ضروری است موضوع بیکاری مورد مطالعه قرار گیرد.

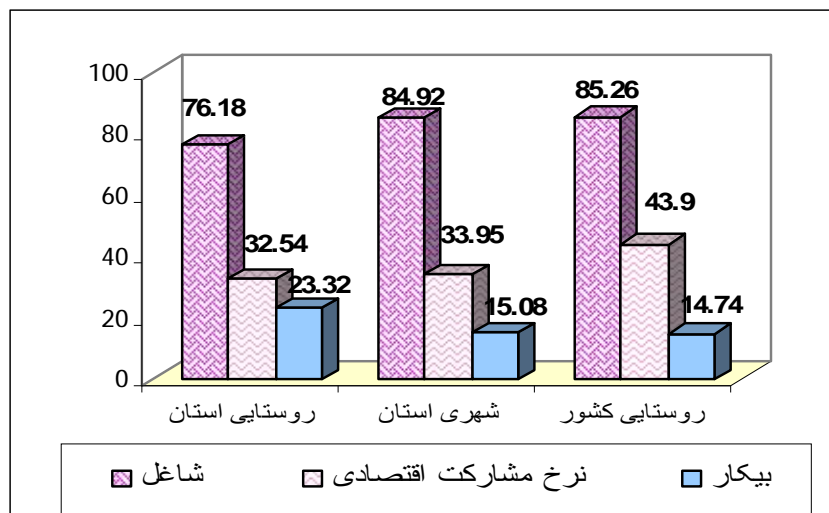
جمعیت فعال اقتصادی به تمام افراد 10 ساله و بیشتر (حداقل سن تعیین شده) گفته می شود. فردی که مطابق با تعریف کار و مصادیق آن در 7 روز پیش از مراجعه مأمور سرشمار حداقل یک ساعت کار کرده و یا به طور موقت کار خود را ترک نموده است، شاغل شناخته می شود و افرادی که در 7 روز پیش از مراجعه مأمور سرشماری حداقل یک ساعت کار نکرده اند و دارای شغلی نیز نبوده اند بیکار نامیده می شوند. با توجه به آمار ارائه شده در تصویر شماره 4

مشاهده می کنیم که نرخ بیکاری به طور بسیار معناداری در نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت به نواحی شهری استان و متوسط روستایی کشور بالاتر است. نرخ بیکاری نقاط روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد 23/82 درصد و در نواحی شهری استان 15/08 و متوسط نرخ بیکاری نقاط روستایی کشور 14/73 می باشد.

همچنین طبق تعریف میزان فعالیت یا نرخ مشارکت اقتصادی عبارت است از نسبت جمعیت فعال (شاغل و بیکار)، به جمعیت در سن کار گفته می شود (آمار و نماگرهای منتخب جمعیت، اشتغال و بیکاری، 1389: 6). بر این اساس نرخ مشارکت اقتصادی در نقاط روستایی استان به دلیل جوانی جمعیت و کمبود فرصت های شغلی نسبت به نقاط شهری و متوسط نقاط روستایی کشور پائین تر می باشد که خود می تواند باعث افزایش نرخ تکفل یا هزینه سربرای خانواده ها و تنزل کیفیت زندگی شود.

"ت 4" نرخ اشتغال، بیکاری و میزان مشارکت اقتصادی استان در سال 1385.

ترسیم از نگارنده بر اساس www.sci.org.ir

درآمد و کیفیت زندگی

درآمد از جمله متغیرها و نشانگرهای اصلی در سنجش فقر و محرومیت است که در اکثر تحقیقات مورد توجه قرار گرفته است (غفاری و حق پرست، 1383: 39). اندروز⁵، ویتی⁶ و همچنین اشنایدر⁷ نیز درآمد را از جمله عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی قلمداد کرده‌اند (به نقل از خوراسگانی و کیانپور، 1386: 72 و 73). بررسی‌ها نشان می‌دهند که در حالی که در سال 1388 متوسط درآمد خانوارهای شهری استان 81301065 ریال بوده، درآمد سالانه یک خانوار روستایی 36150196 بوده است که کمتر از نصف درآمد خانواده‌های شهری می‌باشد و نابرابری درآمدی را به‌طور کاملاً معناداری نشان می‌دهد. همچنین متوسط درآمد نقاط روستایی کشور در سال مذکور 52437600 بوده است. به عبارت بهتر درآمد نقاط روستایی استان معادل 70 درصد متوسط درآمد نقاط روستایی کشور و معادل 45 درصد درآمد خانواده‌های شهری می‌باشد و به‌طور واضح نابرابری در درآمدها رابازگو می‌نماید.

هزینه و کیفیت زندگی

باتوجه به این که میزان هزینه‌های انجام شده توسط خانواده‌ها می‌تواند بازتاب کیفیت زندگی افراد باشد، متوسط هزینه یک خانوار شهری و روستایی در استان کهگیلویه و بویر احمد و نقاط روستایی کشور در تصویر شماره 5 آورده شده و نشان می‌دهد که مجموع هزینه‌های انجام شده توسط خانواده‌ها در نواحی روستایی استان (41296771) به مراتب کمتر از هزینه‌های انجام شده در نقاط شهری استان (90371028) و معادل 45 درصد آن می‌باشد و به نوعی نشان دهنده درآمد کمتر و دسترسی محدودتر به خدمات و امکانات در کانون‌های روستایی می‌باشد. بررسی نحوه هزینه کرد درآمدها نیز می‌تواند بازگو کننده برخی از واقعیت‌های درون نواحی شهری و روستایی باشد. تحقیقات نشان داده است که سهم مواد غذایی در کل هزینه خانوارهای غیر فقیر از خانوارهای فقیر کمتر است و در عوض در زمینه سایر کالاهای بادوام، این سهم افزایش پیدا می‌کند. همان گونه که قانون انگل نیز بیان می‌کند، با افزایش

کالاها و امکان استفاده از آن‌ها در نقاط روستایی استان مشهود می باشد.

کیفیت زندگی والگوی مصرف خانوار

یکی از نشانه‌هایی که با استفاده از آن می‌توان خانوارهای آسیب پذیر و فقیر را تشخیص داد، الگوی مصرف خانوار است (ازکیا و غفاری، 1388: 230). بسیاری از محققان از جمله هاروی⁸ و اسمیت⁹ به مصرف خوراک و پروتئین و همچنین مصرف میوه و سبزی و مصرف دخانیات (سیگار) و تأثیر آن بر کیفیت زندگی توجه داشته‌اند. آمار تصویر شماره 6 گویای این واقعیت است که در مصرف مواد غذایی مانند گوشت، میوه و سبزی، شیر و فرآورده های آن و همچنین خشکبار و حبوبات، آمار به نفع جوامع شهری می‌باشد و فقط در مصرف مواد مصرفی مانند آرد و غلات و نان و فرآورده‌های آن مصرف خانوارهای روستایی بیشتر است. همچنین توجه به آمار نشان می‌دهد که نقاط روستایی استان نسبت به نقاط شهری و همچنین متوسط روستاهای کشور دارای مصرف بیشتر دخانیات می باشد .

درآمد سهم مواد غذایی در کل هزینه های خانوار کاهش می‌یابد (ازکیا، 1388: 231). در حالی که در استان کهگیلویه و بویراحمد 75/22 درصد درآمد خانواده ها در نواحی شهری صرف هزینه‌های غیرخوراکی و مابقی صرف هزینه‌های خوراکی و دخانی می‌شود، اما در نواحی روستایی استان یاد شده هزینه‌های خوراکی و دخانی 44 درصد هزینه‌ها را تشکیل می‌دهند و تنها 56 درصد برای هزینه‌های غیر خوراکی (مسکن، پوشاک، آموزش، بهداشت و درمان و گذران اوقات فراغت) باقی می‌ماند و می‌توان نتیجه گرفت: در نواحی روستایی درآمد کمتر باعث می‌شود تا مردم بیشتر در فکر برطرف کردن نیازهای اولیه زندگی خود بوده و برای خرید کالاهای غیر خوراکی و بادوام مالی کافی در اختیار نداشته باشند. هم چنین مقایسه هزینه‌های نقاط روستایی استان (41296771) با متوسط هزینه‌های نقاط روستایی کشور (59263578) بازگوکننده این نکته می‌باشد که روستاهای استان به میزان 70 درصد متوسط نقاط روستایی کشور در سال هزینه می نمایند و به عبارت بهتر: پائین تر بودن کیفیت زندگی و دسترسی کمتر به خدمات و

"ت 5" متوسط هزینه‌های خالص سالانه یک خانوار شهری و روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد در سال 1388.

شرح	متوسط کل هزینه (ریال)	هزینه های غیره خوراکی (ریال)	درصد هزینه های غیره خوراکی	هزینه های خوراکی ودخانی (ریال)	درصد هزینه های خوراکی و دخانی
شهری استان	90371028	67978850	75/22	22392178	24/78
روستایی استان	41296771	23208419	56	18088352	44
روستایی کشور	59263578	21933592	37	37329986	63

ماخذ: ww.ostan_kb.ir و مرکز آمار ایران.

"ت 6" متوسط هزینه‌های خالص مواد غذایی ودخانی سالانه یک خانوار شهری وروستایی برحسب اقلام عمده درسال 1385.

دخانیات	خشکبار وحبوبات	میوه وسبزی	شیر و فرآورده‌های آن وتخم پرندگان	گوشت	آرد، رشته، غلات، نان و فرآورده های آن	هزینه‌های خوراکی ودخانی	هزینه‌های خانوارها به ریال
366712	1412931	4414818	1747964	5528098	3900647	22392178	شهری استان
454529	1065108	3496647	1699913	3752127	3672407	18088352	روستایی استان
435820	1000000	3700250	2000100	5242128	4872513	21933592	روستایی کشور

ماخذ: ww.ostan_kb.ir و مرکز آمار ایران.

کیفیت زندگی وبهزیستی

در جمهوری اسلامی ایران، برخورداری از مراقبت‌های بهداشتی و درمانی مورد نیاز از اساسی‌ترین حقوق مردم شناخته شده و اصل 29 قانون اساسی نیز به صراحت بر آن تأکید کرده است (امینی و همکاران، 1385: 29).

بررسی نقش و عملکرد سازمان‌ها و نهادهای حمایتی حاکی از آن است که سازمان‌هایی از قبیل بهزیستی، کمیته امداد امام خمینی (ره) و ... باید ضمن اینکه در جهت کمک رسانی و ارائه خدمات به اقشار نیازمند تلاش کنند، هدایت کمک‌ها را به گونه‌ای طراحی کنند که اقشار فقیر روستایی و سطوح پایین درآمدی، سهم بیشتری از آن‌ها داشته باشند (ازکیا، 1388: 234). این واحدها ارئه دهنده خدمات با توجه به نقش‌های حمایتی و آموزشی و پیشگیری که دارند، قطعاً می‌توانند نقش مهمی در ارتقای کیفیت زندگی روستائیان ایفا کنند. تصویر شماره 7 نشان دهنده تعداد کمتری از این واحدها در روستاهای استان کهگیلویه و بویراحمد نسبت به نواحی

شهری آن است.

کیفیت زندگی ونرخ مرگ ومیر

کاهش مرگ و میر و در نتیجه افزایش امید به زندگی در بدو تولد زمانی تحقق می‌یابد که شرایط بهداشتی مناسب باشد و توزیع امکانات در جوامع به گونه‌ای یکسان و برابر صورت پذیرد. بنابراین تا زمانی که زمینه استفاده افراد و اعضای جامعه از امکانات مختلف اقتصادی و اجتماعی به شکل متوازن فراهم نشده است و دامنه فقر، گرسنگی و نابرابری روز به روز رو به گسترش است، بایستی همچنان سطوح متفاوتی از امید زندگی در مناطق مختلف را تجربه کنیم (حسینی، 1380: 94 و 95).

بررسی‌ها نشان می‌دهند میزان مرگ میر به طور قابل ملاحظه‌ای در نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویراحمد (13/6 درهزار) نسبت به نواحی شهری (5/37 درهزار) و همچنین متوسط نقاط روستایی کشور (5/96) بیشتر است و پائین‌تر بودن کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان را یادآور می‌شود.

"ت 7" تعداد واحدهای ارائه دهنده خدمات اجتماعی اداره کل بهزیستی سال 1385.

نوع خدمات	مجتمع خدمات بهزیستی در نواحی	مجتمع نگهداری از کودکان بی سرپرست	واحدهای حمایت از خانوارهای بی سرپرست و نیازمند
شهری استان	15	3	15
روستایی استان	11	0	10

ماخذ: سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویر احمد.

کیفیت زندگی و کیفیت گذران اوقات فراغت

در فرهنگ لغت معنای فراغت را آسایش دانسته‌اند و وقتی سخن از اوقات فراغت به میان می‌آید، معمولاً آن را شامل اوقاتی می‌دانند که در آن آدمی به فعالیت‌هایی اشتغال می‌ورزد که دلخواه اوست، یعنی فرد آن‌ها را بر اساس خواست و آزادی خویش انجام می‌دهد (ایمانی، 1388: 10).

از نظر ایوانز¹⁰ و کوپ¹¹ یکی از ابعاد مهم کیفیت زندگی بعد تفریحی می‌باشد که این بعد تفریحی تنها بر وقت آزاد تأکید نکرده، بلکه مشتمل بر کلیه فعالیت‌های جسمانی و تجاربی که در اوقات فراغت رخ می‌دهد نیز

می‌باشد (به نقل از خشکناز و همکاران، 1382: 25 و 26).

تصویر شماره 8 در نشان دهنده واحدهای گذران اوقات فراغت از جمله سینما، سالن تئاتر، استخر، تأسیسات و امکانات ورزشی و غیره در استان می‌باشد. هرچند آمارهای یاد شده مربوط به کل استان می‌باشد اما بررسی هزینه خانوارها نشان می‌دهد که خانوارهای روستایی استان 3/81 درصد و خانوارهای شهری میزان 5/83 درصد هزینه سالانه خود را صرف گذران اوقات فراغت می‌کنند که خود می‌تواند نشان دهنده تعداد بیشتر اماکن گذران اوقات فراغت در نواحی شهری باشد.

"ت 8" فضاهای لازم برای گذران اوقات فراغت در استان کهگیلویه و بویر احمد بویر احمد - سال 1385.

شرح	سینما	سالن نمایش	نمایشگاه کتاب	کتابخانه عمومی	تأسیسات و مکان‌های ورزشی					
					زمین	میدان	سالن	استخر	پیست	زورخانه
استان	3	3	9	33	30	9	30	2	1	1
					1	1	1	1	1	1

ماخذ: سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویر احمد.

تجهیزات زندگی و کیفیت زندگی

اگرچه با گسترش صنعت و فناوری، امکانات و تجهیزات زندگی نیز افزایش یافته است اما این افزایش برای همه به طور یکسان صورت نگرفته و همه به یک اندازه از تجهیزات زندگی بهره مند نشده اند. آمار مندرج در تصویر شماره 9 گویای این موضوع است که نزدیک به 68 درصد خانواده های روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد از هیچ یک از تجهیزات زندگی (موتورسیکلت، خودروی سبک، رایانه و استفاده از اینترنت) برخوردار نیستند. در صورتی که این آمار در نواحی شهری 41 درصد می باشد.

تسهیلات موجود در واحد مسکونی و کیفیت زندگی

مسکن علاوه بر جنبه سرپناه بودن آن باید دارای جنبه های دیگری از آرامش و رفاه باشد و براین اساس، کیفیت مسکن و تجهیزات و امکانات مسکن از جمله شاخص های مهم تأثیر گذار بر کیفیت زندگی تلقی می گردد. تصویر شماره 10 نشان می دهد که هنوز بسیاری از نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد از حداقل همه امکانات و تسهیلات موجود در واحد مسکونی خود برخوردار نیستند و به طور بسیار معناداری نسبت به نواحی شهری استان یادشده از امکانات و تسهیلات محروم هستند و حتی نسبت به متوسط روستایی کشور نیز وضعیت چندان مناسبی ندارند.

"ت 9" میزان استفاده از تجهیزات زندگی در سال 1385.

نحوه تصرف محل سکونت و کیفیت زندگی

نحوه تصرف محل سکونت باعث می شود خانوار ساکن در واحد مسکونی از نظر دورنمای سکونت خود احساس ایمنی کند و این امر آرامش روانی بیشتری برایش ایجاد نماید (خوش فر 1374:381) و ضروری است نحوه تصرف مسکن مورد بررسی قرار گیرد. یافته ها حاکی از آن است که 83 درصد خانوارهای روستایی استان در سال 1385 مالک عرصه و اعیان واحد مسکونی خود بوده اند که نسبت به نقاط شهری و متوسط نقاط روستایی کشور بیشتر می باشد. همچنین سکونت اجاره ای در شهرهای استان بیشتر از مناطق روستایی آن است.

استحکام بنا و کیفیت زندگی

یکی از عناصر عمده در کیفیت مسکن و دوام آن مصالح مورد استفاده می باشد. بنا به تعریف مرکز آمار ایران طبقه بندی واحدهای مسکونی برحسب دوام مصالح به شرح زیر می باشد:

مصالح بادوام شامل اسکلت فلزی یا بتونی و آجر و آهن و یا سنگ و آهن
مصالح نیمه بادوام شامل آجر و چوب، سنگ و چوب، تمام آجر، بلوک سیمانی
کم دوام شامل تمام چوب، خشت و گل، خشت و چوب

شرح	موتورسیکلت	خودروی سبک	رایانه	استفاده از اینترنت	بدون دسترسی به اینترنت	هیچکدام از وسایل و امکانات فوق
شهری استان	15/23	39/75	25/40	12/51	12/60	41/28
روستایی استان	16/06	16/51	3/85	89/	2/72	67/85
متوسط روستایی کشور	32/53	18/85	6/26	1/87	4/10	-

ماخذ: نتایج سرشماری سال 85 استان کهگیلویه و بویر احمد و سرشماری کلی کشور.

"ت 10" واحدهای مسکونی معمولی بر حسب امکانات و تسهیلات موجود در واحد مسکونی در سال 1385 .

عنوان	حداقل برق	حداقل تلفن ثابت	حداقل آب لوله کشی	حداقل گاز لوله کشی	حداقل آشپزخانه	حداقل حمام	حداقل توالی	حداقل آب لوله کشی، برق، تلفن ثابت و گاز لوله کشی	همه امکانات و تسهیلات	هیچ یک از امکانات و تسهیلات
شهری استان	99/84	87/11	98/16	86/29	98/14	96/09	99/99	77/62	/006	0
روستایی استان	96/02	55/08	72/84	13/41	64/05	51/12	95/48	9/49	0	/84
متوسط روستایی کشور	98/19	64/76	81/62	23/91	84/4	70/26	99/01	18/42	/03	/17

ماخذ: نتایج سرشماری سال 1385.

"ت 11" خانوارهای معمولی ساکن در واحد مسکونی بر حسب نحوه تصرف محل سکونت در سال 1385 .

نحوه تصرف محل سکونت خانواده‌ها به درصد	ملکی، عرصه و اعیان (زمین و بنا)	مالکی اعیان (بنا)	اجاره ای	در برابر خدمت	رایگان
شهری استان	58/80	1/29	27/35	7/44	4/54
روستایی استان	83/38	1/32	7/36	3/31	5/54
متوسط روستایی کشور	79/79	2/25	7/91	2/18	6/13

ماخذ: نتایج سرشماری سال 1385.

"ت 12" واحدهای مسکونی بر حسب نوع اسکلت و مصالح عمده به کار رفته در سال 1385.

نوع مصالح واحدهای مسکونی	فلزی	بتن آرمه	بلوک سیمانی	تمام آجر	تمام چوب	خشت و چوب	خشت و گل
شهری استان	31/21	9/77	22/23	2/51	/21	/36	/03
روستایی استان	3/91	5/84	18/69	/86	/36	4/48	2/33
متوسط روستایی کشور	6/58	5/68	10/48	2/28	/43	12/42	6/55

ماخذ: نتایج سرشماری رسمی سال 1385.

بررسی‌ها نشان می‌دهند که واحدهای مسکونی نقاط شهری استان عموماً از نوع بادوام می‌باشد. اما در واحدهای مسکونی نقاط روستایی استان واحدهای کم دوام نیز آمار قابل ملاحظه‌ای را نشان می‌دهد: 4/48 درصد از نوع خشت و چوب و 2/33 درصد از نوع خشت و گل .

نتیجه

در این مقاله مقایسه وضعیت شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی در نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد با نواحی شهری استان و میانگین نقاط روستایی کشور بر اساس سرشماری سال 1385 انجام شد. نتایج مطالعات کیفیت بالاتر و سطح مطلوب‌تر زندگی را در نواحی شهری استان و متوسط روستاهای کشور نسبت به نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد نشان داد. به طوری که در نواحی روستایی استان کهگیلویه و بویر احمد شاهد متوسط بعد خانوار بالا، نرخ بیسوادی بالا، تعداد قابل توجه واحدهای مسکونی کم دوام و میزان مرگ و میر بالا می‌باشیم .

از دیگر سو نقاط روستایی استان از نظر نرخ مشارکت اقتصادی در سطح پایین، دارای دسترسی کمتر به تجهیزات زندگی (موتورسیکلت، خودروی سبک، رایانه، استفاده از اینترنت)، تسهیلات و امکانات بسیار کم واحدهای مسکونی و به لحاظ درآمد و هزینه‌های مصرف شده در سطوح پایین تر نسبت به کانون‌های شهری استان و نرخ متوسط نقاط روستایی کشور قرار گرفته‌اند و شاخص‌های ذکر شده به شدت بر کیفیت زندگی تأثیر گذار می‌باشند. تنها شاخصی که در آن وضعیت نقاط روستایی استان مطلوب‌تر از نقاط شهری استان و متوسط نقاط روستایی کشور می‌باشد، مالکیت

واحدهای مسکونی است که به دلیل پائین تر بودن قیمت زمین در نقاط روستایی استان محقق شده است .

با وجود اقداماتی که تاکنون برای توسعه روستایی در استان کهگیلویه و بویر احمد و حتی سایر روستاهای کشور انجام گرفته، هنوز هم تفاوت‌های قابل توجهی بین شهرها و روستاها در دسترسی به خدمات و امکانات وجود دارد. در این راستا و به منظور افزایش سطح کیفیت زندگی در محدوده مورد مطالعه، پیشنهادهای زیرارائه می‌شود:

1. انجام مطالعات میدانی گسترده تر در نواحی روستایی به منظور کشف و شناخت پتانسیل‌های ناشناخته در بخش‌های کشاورزی (با توجه به شغل اکثریت روستائیان) و ارتباط این بخش با بخش‌های صنعت و خدمات و ... به منظور افزایش بهره‌وری و اشتغال دایم و کاهش بیکاری.
2. تقویت امکانات بهداشتی و درمانی (درمانگاه، پزشک، داروخانه و...) و مکان‌یابی مناسب آن‌ها در کانونهای روستایی.
3. با توجه به سطح پایین سواد در مناطق روستایی، تقویت امکانات آموزشی و فرهنگی (مدرسه، کتاب، کتابخانه، خانه‌های فرهنگ و ...) توسط دولت مورد توجه قرار گیرد.
4. تقویت امکانات زیر ساختی و تأسیسات از جمله آب، برق و راه‌های ارتباطی مناسب در مناطق روستایی.
5. ایجاد امکانات تفریحی و گذران اوقات فراغت نظیر میدین و سالن‌های ورزشی در نواحی روستایی .
6. مقابله با محدودیت‌های کشاورزی در زمینه توسعه اشتغال از طریق فراهم ساختن شرایط کاهش مخاطرات سرمایه گذاری در بخش کشاورزی و گسترش بیمه

- جاجرمی، کاظم؛ کلتبه، ابراهیم. (1385)، سنجش وضعیت شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان مطالعه موردی: گنبد قابوس، مجله جغرافیا و توسعه: پاییز و زمستان 1385.

- حاجی نژاد، علی؛ رفیعیان، مجتبی؛ زمانی، حسین. (1389)، بررسی متغیرهای فردی مؤثر بر رضایت از کیفیت محل زندگی: مقایسه بافت قدیم و جدید شیراز، جغرافیا و توسعه، شماره 17، بهار 1389.

- حسینی، حاتم. (1380)، رابطه مرگ و میر و توسعه در استان های ایران، نامه علوم اجتماعی، شماره 7.

- خوش فر. (1374)، کاربرد شاخص‌های اجتماعی در توسعه مسکن، مجموعه مقالات دومین همایش ساسیت‌های توسعه مسکن در ایران، تهران.

- ربانی خوراسگانی، علی؛ مسعود کیانپور. (1386)، مدل پیشنهادی برای سنجش کیفیت زندگی: مطالعه موردی: شهر اصفهان، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی: سال پانزدهم، شماره 58-59.

- رضوانی، محمدرضا؛ متکان، علی اکبر؛ منصوریان، حسین؛ ستاری، محمدحسین. (1388)، توسعه و سنجش شاخص‌های کیفیت زندگی شهری، مطالعه موردی: شهر نورآباد، استان لرستان. مجله مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای: سال اول، شماره 2.

- رضوانی، محمد رضا؛ منصوریان، حسین. (1387)، سنجش کیفیت زندگی: بررسی مفاهیم، شاخص‌ها، مدل‌ها و ارائه مدل پیشنهادی برای نواحی روستایی. فصلنامه روستا و توسعه، سال 11، شماره 3، پاییز 1387.

- زیاری، کرامت ا... . (1379)، سنجش درجه توسعه یافتگی فرهنگی استان‌های ایران، نامه علوم اجتماعی، شماره 16.

- سالنامه آماری استان کهگیلویه و بویر احمد، سال 1385 و 1388.

- سعادت، رحمان. (1385)، تخمین سطح و توزیع سرمایه اجتماعی استان‌ها، فصلنامه علمی پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ششم، شماره 23.

- شمس علی زاده، نرگس؛ محسن پور، بهزاد؛ قادری، ابراهیم؛ زراعی، فرزین؛ دلاوری، علیرضا. (1389)، کیفیت زندگی در

محصولات کشاورزی و تعمیم مناسب آن به مخاطرات و بلایای طبیعی.

7. باتوجه استفاده از مصالح ساختمانی غیر استاندارد مانند خشت و چوب و گل در اکثر مناطق روستایی استان و تأثیرات آن بر کاهش کیفیت زندگی و افزایش مخاطرات طبیعی، لذا سیاست گذاری‌ها باید در این زمینه طوری طراحی شود که الگوی نظام مهندسی و گسترش خدمات بانکی در این مناطق ارتقاء یابد.

8. تأکید بر آموزش روستائیان در زمینه افزایش مهارت‌های شغلی در بخش‌های مختلف و به‌ویژه کشاورزی از طریق سازمان‌هایی مانند جهاد کشاورزی، سازمان فنی و حرفه‌ای و آموزش و پرورش.

پی نوشت

1. Olengin
2. Lee
3. Ivo
4. Liu
5. Andrews
6. Withey
7. Schneider
8. Harvey
9. Smith
10. Evans
11. Cope

منابع

- آمار و نماگرهای منتخب جمعیت، اشتغال و بیکاری. (1389)، وزارت تعاون: معاونت و برنامه‌ریزی و امور اقتصادی، تهران.

- ازکیا، مصطفی؛ غفاری، غلامرضا. (1388)، توسعه روستایی با تأکید بر جامعه روستایی ایران، نشر نی، تهران.

- امیری، معصومه؛ علیزاده، زهرا. طرح توسعه روستایی، دفتر مدیریت راهبردی منابع انسانی، تهران، بی تا.

- ایمانی، محسن. (1388)، اوقات فراغت دوری از دنیا گرایی و تلاش برای بالندگی معنوی، نشریه ماهانه آموزشی تربیتی، شماره 359، 357، 358، تهران.

علوم اجتماعی، دانشکده ادبیات علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال پنجم، تابستان 1387.

-Andrews, Frank M, (1974), *social indicators of perceived life quality, social indicators research*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht -Holland.

-Ivo Grgic , Tito Zimbrek ,Miroslav tratnik ,Jirko markovina and josip Juracak ,(2009), *quality of life in rural areas of Croatia : to stay or to leave ?African journal of agricultural research*, vol.5(8).

-Lee, Yung , Jaan. (2008), *Subjective quality of life measurement in Taipei, Building and Environment*, 43.

-Liu, chaojie, . Ningxiu , Li, . xiaohui ,Ren, .Danpin ,Liu.(2009), *"Is traditional rural lifestyle a barrier for quality of life assessment? A case study using the short from 36 in a rural Chinese population "*, *springer science*.

-Michael ,pacione .(2003), *urban environmental quality and human well being—a social geographical perspective ,Landscape and urban planning* , 65 .

-Olengin, B. Olengin, F. Guvenc, U.(2001), *"A multidimensional approach to urban quality of life: The case of Istanbul"*. *European Journal of Operational Research*.

-veenhoven, ruut .quality of life research.(2007), 21 century sociology, a reference Hand book sage ,thousand oaks ,California usa ,V.2,chapter 7..

- www.wikipedia.org

- www.ostan_kb.ir

- www.sci.org.ir

- [www.world bank.org](http://www.world_bank.org)

جمعیت 15-64 استان کردستان، مجله اصول بهداشت روانی، سال 12، شماره 1.

- عمرانی، محمد؛ فرج زاده، ذکریا؛ دهمرده، مجید. (1388)، عامل‌های تعیین کننده فقر و تغییرات رفاهی خانوارهای روستایی منطقه سیستان، مجله تحقیقات اقتصاد کشاورزی، جلد 1، شماره 2.

- غیاثوند، الهام. (1388)، تأثیر سرمایه اجتماعی بر کیفیت زندگی ساکنان محلات شهری. فصلنامه مهندس مشاور، شماره 45.

- غفاری، غلامرضا؛ حق پرست، عباس. (1383)، نشانگرهای فقر در مناطق روستایی (مطالعه موردی روستاهای استان آزاد شهر)، مجله جامعه شناسی ایران، دوره پنجم، شماره 4.

- فرجی ملائی، امین؛ عظیمی، آزاده؛ زیاری؛ کرامت اله. (1389)، تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران، پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال اول، شماره دوم.

- فلاحی خشک‌ناب، مسعود؛ کریم‌لو، مسعود؛ رهگو، ابوالفضل؛ فتاح مقدم، لادن. (1385)، بررسی کیفیت زندگی و عوامل مرتبط با آن در پرستاران بخش روان پزشکی دانشگاه های علوم پزشکی شهر تهران - سال 82. مجله پژوهشی حکیم، دوره نهم، شماره چهارم، زمستان 1385.

- لطفی، صدیقه. (1388)، مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه‌ریزی شهری، فصلنامه پژوهش‌های جغرافیای انسانی، سال اول، شماره چهارم.

- ماجدی، مسعود؛ عبدالعلی لهسایی زاده. (1385)، بررسی رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای، سرمایه اجتماعی و رضایت از کیفیت زندگی: مطالعه موردی روستاهای استان فارس، فصلنامه توسعه و روستا، سال 9، شماره 4.

- مرکز آمار ایران، نتایج کلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن 1385.

- مختاری، مرضیه؛ جواد نظری. (1389)، جامعه شناسی کیفیت زندگی، انتشارات جامعه شناسان، تهران.

- نائینیان، محمد رضا؛ شعیری، محمد رضا؛ روشن، رسول؛ سید محمدی، کبری؛ خلمی، زهره. (1384)، مطالعه برخی ویژگی‌های پرسشنامه کیفیت زندگی، ماهنامه علمی دانشگاه شاهد، سال دوازدهم، شماره 13، آبان ماه 1384.

- نوغانی، محسن و همکاران. (1387)، کیفیت زندگی شهروندان و رابطه آن با سرمایه اجتماعی در شهر مشهد، مجله